2.1. КРАЙНИ АВТОМАТИ

1. Определение

Краен ориентиран граф с дефинирано начало и крайни върхове представлява *краен автомат без памет* A над азбуката $\Sigma = \{a_1, a_2, ... a_n,\}$.

Ако $G = \langle \Sigma, N, S, P \rangle$ е автоматна граматика, то тя се представя чрез ориентиран граф с върхове – нетерминалните символи от N и дъги – терминалните елементи на Σ. Например, автоматната граматика

$$G = \langle \{a,b\}, \{S, A, B\}, S, P \rangle \text{ с продукции } P = \{S \to aA|bB, A \to aA|a, B \to bB|b\}$$

се представя с ориентирания граф на фиг. 1, където върхът $\underline{S}$ е начало на всеки път по графа. Всеки един от върхове A и B може да е краен за пътищата в графа. Пътят $S \to A \to A \to A$ еднозначно дефинира думата *aaa* над азбуката Σ.

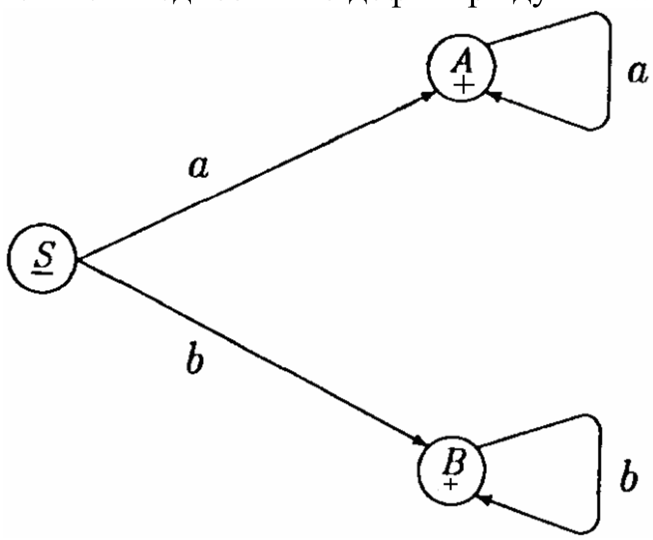

Фиг. 1.

Детерминиран краен автомат (ДКА) е всяка наредена петорка $A = \langle N, \Sigma, \Delta, S, F \rangle$, където

- N е крайното множество от състояния на автомата (азбука на състоянията);
- Σ - крайното множество от входни букви (входна азбука);
- Δ: $N \times \Sigma \to N$ – функцията на преходите, която по текущото състояние и входната буква привежда автомата в ново състояние;
- S – началното състояние на автомата;
- $F \subset N$ - множеството от крайни състояния на автомата.

2. Принцип на работа на крайния автомат

Допуска се, че $w = a_1 a_2 ... a_I \in \Sigma *$ е произволна дума над Σ. По начално състояние $n_0 = S$ и първия символ a_1 на w, чрез функцията на преходите Δ се определя следващото състояние на автомата n_1 с равенството

$n_1 = \Delta(S, a_1)$.

На $i+1$- та стъпка, по текущото състояние n_i и входен символ a_{i+1} се определя следващото състояние:

$n_{i+1} = \Delta(n_i, a_{i+1})$ $\forall i$ в интервала $0 \le i \le I-1$.

След изчерпване на всички входни символи a_i, $i = \overline{1, I}$, се стига до състояние

$n_I = \Delta(n_{I-1}, a_I)$.

Ако състояние $n_I \in F$ автоматът A разпознава думата w. При $n_I \notin F$ автоматът A не разпознава думата w.

Пример:

Автоматът A е от вида $A = \langle \{A, B, C, D, E\}, \{a, b\}, \Delta, A, \{D, E\} \rangle$, където $\Delta : N \times \Sigma \to N$ е изображение, определящо функцията на прехода, която са задава таблично:

Състояние n	Символ a_i	$\Delta(n, a_i)$
A	a	B
A	b	C
B	b	B
C	a	D
C	b	C
D	a	B
D	b	E
E	a	E

Функцията на прехода $\Delta(n, a_i)$ може да се зададе и с матрицата на прехода A_Δ. Елементите на Σ и N се номерират по следния начин: $\Sigma = \{a_1, a_2, ... a_j, ... a_q\}$; $N = \{n_1, n_1, ... n_i, ... n_p\}$. Матрицата на прехода A_Δ е с p - реда и q стълба и елементи, дефинирани от израза

$A_\Delta(i, j) = l \Leftrightarrow \Delta(n_i, a_j) = n_l$.

За разглеждания автомат: $n_1 = A$, $n_2 = B$, $n_3 = C$, $n_4 = D$, $n_5 = E$, $a_1 = a$, $a_2 = b$. Елементи на матрицата на прехода:

$\Delta(n_1,\ a_1) \to n_2 = B$ (2); $\Delta(n_1,\ a_2) \to n_3 = C$ (3);

$\Delta\ (n_2,\ a_1) \to$ * (не дефиниран); $\Delta(n_2,\ a_2) \to n_2 = B$ (2);

$\Delta(n_3, a_1) \to n_4 = D$ (4); $\Delta(n_3, a_2) \to n_3 = C$ (3);

$\Delta(n_4, a_1) \to n_2 = B$ (2); $\Delta(n_4, a_2) \to n_5 = E$ (5);

$\Delta(n_5, a_1) \to n_5 = E$ (5); $\Delta(n_5, a_2) \to *$ (не дефиниран).

Матрица на прехода: $A_\Delta(i,j) = \begin{pmatrix} 2 & 3 \\ * & 2 \\ 4 & 3 \\ 2 & 5 \\ 5 & * \end{pmatrix}$

Автоматът A е представен с краен ориентиран граф на фиг. 2.

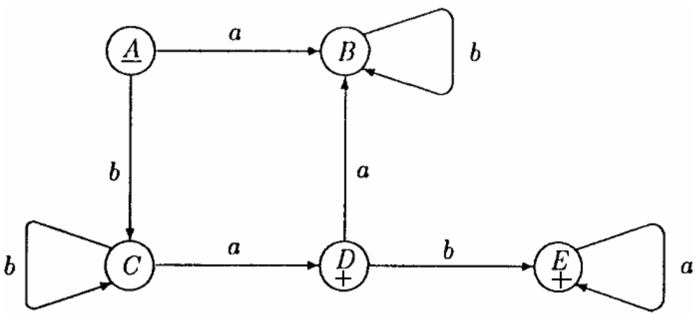

Фиг. 2.

Ако A е детерминиран краен автомат множеството

$L(A) = \{w \in \Sigma^* | \Delta(S, w) \in F\}$

е език, разпознаван от автомата A. $L(A)$ се състои от всички входни думи $w \in \Sigma^*$, с които A достига състояние F от начално състояние S.

Недетерминиран краен автомат е наредена петорка $A = \langle N, \Sigma, \Delta, S, F \rangle$, където функцията на преходите $\Delta : N \times \Sigma \to P(N)$ е изображение на $N \times \Sigma$ в множеството $P(N)$ от всички подмножества на N. Множествата от азбуки N, Σ, множеството от крайни състояния F и началното състояние S са дефинирани, както при детерминиран краен автомат.

Пример: Крайният автомат $A = \langle \{S, A, B, C\}, \{a, b\}, \Delta, S, F \rangle$ с функцията на преход Δ, дефинирана с таблица

N	w	$P(N)$
S	a	$\{A\}$
S	b	$\{B,C\}$
A	a	$\{C\}$
A	b	$\{C\}$
B	a	$\varnothing$
B	b	$\{B,C\}$
C	a	$\varnothing$
C	b	$\varnothing$

и множество от крайни състояния $F = \{C\}$ е недетерминиран краен автомат с краен ориентиран граф, представен на фиг. 3.

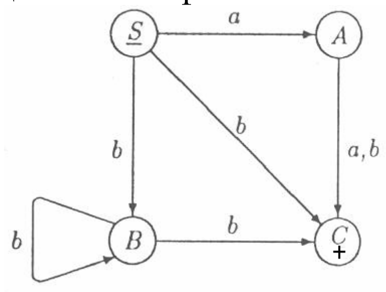

Фиг. 3.

Разширява се дефиниционното множество на функцията на преход Δ върху множеството $P(N) \times \Sigma^*$. Дефинира се функцията Δ' чрез равенството

$$\Delta'(N', a) = \bigcup_{n \in N'} \Delta(n, a) \mid \ \forall N' \in P(N) \text{ и } a \in \Sigma.$$

При $|N'| = 1$, т.е. върху множеството $N \times \Sigma$, $\Delta' \equiv \Delta$.

За всяко $N' \in P(N)$ и $w = \beta a \in \Sigma^*$ се дефинира функцията Δ'' върху множеството $P(N) \times \Sigma^*$ чрез равенствата

$$\Delta''(N', \varepsilon) = N',$$

$$\Delta''(N', w) = \Delta'(\Delta''(N', \beta), a),$$

Върху множеството $P(N) \times \Sigma^*$ функцията $\Delta'' \equiv \Delta'$, а върху множеството $N \times \Sigma$ - функцията $\Delta'' \equiv \Delta$.

За недетерминирания краен автомат от примера се получава

$$\begin{aligned}\Delta(\{S, A\}, ab) &= \Delta(\Delta(\{S, A\}, a), b) = \\ &= \Delta(\Delta(\{S\}, a) \cup \Delta(\{A\}, a), b) = \Delta(\{A\} \cup \{C\}, b) = \\ &= \Delta(\{A\}, b) \cup \Delta(\{C\}, b) = \{C \cup \varnothing\} = \{C\}.\end{aligned}$$

Множеството от думи, което разпознава недетерминиран краен автомат $A = \langle N, \Sigma, \Delta, S, F \rangle$, се дефинира като

$$L(A) = \{w \in \Sigma^* | \Delta(\{S\}, w) \cap F \neq \varnothing\}$$

и се нарича **език, разпознаван или породен от** *A*.

Пример:

Думата *aaa* не се разпознава от $A = \langle \{S, A, B, C\}, \{a, b\}, \Delta, S, F \rangle$:

$$\Delta(\{S\}, aaa) = \Delta(\Delta(\Delta(\{S\}, a), a), a) = \Delta(\Delta(\{A\}, a), a) = \Delta(\{C\}, a) = \varnothing.$$

Думата *bbb* се разпознава от $A = \langle \{S, A, B, C\}, \{a, b\}, \Delta, S, F \rangle$:

$$\Delta(\{S\}, bbb) = \Delta(\Delta(\Delta(\{S\}, b), b), b) = \Delta(\Delta(\{B\}, b), b) =$$
$$= \Delta(\{B, C\}, b) = \Delta(\{B\}, b) \cup \Delta(\{C\}, b) = \{B, C\} \cup \varnothing = \{B, C\}.$$

Следователно, думата $aaa \notin L(A)$, а думата $bbb \in L(A)$.

Дефиниции:

1. Два крайни автомата A_1 и A_2 са **еквивалентни**, ако $L(A_1) = L(A_2)$.
2. Формалният език L над азбуката Σ се разпознава от детерминиран краен автомат точно тогава, когато може да се разпознае от някой недетерминиран краен автомат.